

شناسایی عوامل حمایت‌کننده تولید داخلی مؤثر در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی از منظر مقام معظم رهبری (حفظه الله تعالی)

کیومرث حیدری^۱

خسرو اسفندیاری صفا^۲

حبیب‌اله دهقان*^۳

چکیده

پژوهش حاضر باهدف شناسایی عوامل حمایت‌کننده تولید داخلی که در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی از منظر مقام معظم رهبری مؤثر می‌باشند مبتنی بر روش کیفی و با رویکرد تئوری داده‌بنیاد انجام شده است. در این راستا به‌منظور گردآوری داده‌های مورد نیاز برای احصاء مفاهیم، مؤلفه‌ها و تبیین مؤلفه‌های تولید ملی در اندیشه‌های مقام معظم رهبری، از بیانات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۶ بهره گرفته شده است و تمامی بیانات بدون نمونه‌گیری در نظر گرفته شد. در ادامه با استفاده از روش داده‌بنیاد و بر مبنای کدگذاری باز، محوری و انتخابی، ضمن شناسایی مفاهیم، مقوله‌ها و ابعاد تولید داخلی از نگاه مقام معظم رهبری، به ارائه مدل مفهومی در این حوزه پرداخته شده است. در شاخصه‌های تولید ملی از منظر فرماندهی معظم کل قوا ۳۹ شاخصه کلیدی احصا گشت که با استفاده از کدگذاری باز و محوری به ۹ بخش ارج نهادن تولیدات داخلی، فرهنگ استفاده از تولید داخلی، توجه ویژه به بنگاه‌های تولیدی، تسهیل تولید ملی، ایجاد امنیت در تولید، افزایش بازدهی و رقابتی کردن تولید، بالا بردن کیفیت نیروی کار، توجه به کیفیت در تولید و حمایت‌های دولتی از تولید تقسیم گشتند. درنهایت چهار بُعد نقش مردمی، بنگاه‌های اقتصادی، دستگاه‌های اجرایی و دستگاه‌های نظارتی به‌عنوان عوامل اصلی در حمایت از تولید داخلی جهت تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی از منظر مقام معظم رهبری شناسایی شدند.

واژه‌های کلیدی:

تولید داخلی، اقتصاد مقاومتی، روش داده بنیاد، اندیشه‌های مقام معظم رهبری.

^۱ هیئت علمی دانشگاه علوم و فنون فارابی

^۲ دکتری مدیریت راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی

^۳ دانشجوی دکتری اقتصاد دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات

مقدمه

در دنیای امروز شاهد تغییرات عمیق و اساسی در اقتصاد کشورها هستیم؛ ماهیت تولید، تجارت، اشتغال و کار در دهه‌های آینده بسیار متفاوت با آنچه امروزه وجود دارد خواهد بود. در گذشته در اقتصاد منابع طبیعی به‌عنوان منابع اصلی محسوب می‌گردیدند. لیکن در اقتصاد دانش‌محور تولید و بهره‌برداری از دانش سهم عمده‌ای در ایجاد ثروت دارد و سرعت تغییرات بسیار زیاد است. به‌واقع اقتصاد جدید بیانگر وجوه یا بخش‌های یک اقتصاد است که در حال تولید یا به‌کارگیری ابداعات و فن‌آوری جدید به‌منظور رسیدن به رشد بلندمدت می‌باشد (صادقی و آذربایجانی، ۱۳۸۵: ۱۷۶).

در سال‌های اخیر مقام معظم رهبری امام خامنه‌ای به‌عنوان عالی‌ترین مقام رسمی کشور، به امر اقتصاد توجه ویژه‌ای داشته‌اند و در همین راستا اقتصاد مقاومتی را به‌عنوان اصلی‌ترین راه‌حل برون‌رفت از مشکلات اقتصادی بیان داشته‌اند. نام‌گذاری سال‌ها از سوی ایشان نیز در همین ارتباط بوده و بعدازاینکه سال ۱۳۹۱ را سال «تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه‌ی ایرانی» نام‌گذاری کردند، در سال ۱۳۹۶، به اهمیت تولید در شکوفایی اقتصاد اشاره نمودند و این سال را «اقتصاد مقاومتی، تولید و اشتغال» نام نهادند؛ بنابراین می‌توان دریافت، به اهمیت تولید داخلی در تحقق اقتصاد مقاومتی می‌بایست نگاه ویژه‌ای داشت.

در بحث حمایت از تولید ملی می‌بایست شاخصی مناسب برای تولید ملی در نظر گرفت. شاخص تولید ناخالص داخلی (GDP)^۱ و شاخص‌های منتج از آن نظیر درآمد ملی و درآمد سرانه می‌تواند شاخص مناسبی باشد. ثانیاً در زمینه چگونگی حمایت از تولید ملی نظرات مختلف و متفاوتی وجود دارد. ولی بی‌تردید یکی از الزامات اساسی حمایت از تولید ملی، بهبود فضای کار و اصلاح ساختار نهادی تولید و رفع موانع کسب و کار است. به‌عنوان نکته‌ای دیگر، ارتقای تولید ملی و دستیابی به رشد اقتصادی پایدار مستلزم افزایش بهره‌وری‌ها و بهبود بهره‌وری در سطح اقتصاد کشور است (آذرمنند، ۱۳۹۱).

با وجود روشنگری‌های مقام معظم رهبری در خصوص لزوم رشد و توسعه تولید داخلی در جهت دستیابی به اقتصاد مقاومتی پایدار، در پژوهش‌های گذشته به ارائه مدل کاملی از ابعاد و مشخصه‌های تولید داخلی و اولویت‌های آن پرداخته نشده است. عدم وجود مسیر مشخص در جهت حمایت از تولید داخلی تنها موجب هدر رفت سرمایه‌های داخلی و زمان خواهد شد. از

^۱. Gross Domestic Product

این رو در این پژوهش سعی خواهد شد با بدست آوردن ابعاد و مولفه‌های کلیدی تولید داخلی در جهت تحقق بخشیدن به اقتصاد مقاومتی گام مثبتی برداشته شود.

اهداف و ضرورت

استکبار جهانی همواره سعی داشته است با تحریم‌های اقتصادی، جمهوری اسلامی ایران را در طول حیات طیبه ۳۸ ساله خود، تحت فشارهای اقتصادی قرار دهد. از جمله این اقدامات می‌توان به، تحریم‌ها بلافاصله پس از پیروزی انقلاب اسلامی، توقیف بالغ بر ۱۲ میلیارد دلار از دارایی‌های منقول و غیرمنقول ایران در ایالات متحده آمریکا، همچنین نقود ایرانی در بانک‌های این کشور، خودداری از تحویل برخی تجهیزات نظامی خریداری شده پیش از پیروزی انقلاب همانند هواپیماهای اف ۱۶، ناو قطعات یدکی نظامی نام برد (اسفندیاری صفا و دهقان، ۱۳۹۵). از این رو تدابیر رهبر انقلاب راهگشای مسئولان و فعالان اقتصادی کشور بوده است؛ در سال‌های اخیر مبحث اقتصاد مقاومتی مورد تأکید رهبر انقلاب بوده و در سال ۱۳۹۶ که با عنوان «اقتصاد مقاومتی، تولید و اشتغال» نام‌گذاری شده، بایستی به نقش تولیدات داخلی در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی توجه ویژه‌ای شود.

بر اساس نظریات موجود در مباحث رشد و توسعه، رشد اقتصادی ناشی از دو عامل عمده است. عامل اول رشد عوامل تولید که خود به دو عامل سرمایه فیزیکی و سرمایه انسانی تقسیم می‌شود و عامل دوم عبارت از رشد بهره‌وری کل عوامل تولید است. بهره‌وری را می‌توان به‌طور کلی رابطه بین ستانده‌ها و نهاده‌ها در فرایند تولید دانست. با افزایش بهره‌وری، به ازای نهاده‌های موجود در اقتصاد، ارزش‌افزوده بیشتری ایجاد شده و در نتیجه درآمد بیشتری فراهم می‌شود. با ارتقای بهره‌وری می‌توان به ازای نهاده‌های موجود به سطوح بالاتری از تولید دست یافت. یکی دیگر از الزامات ارتقای تولید ملی، فراهم ساختن زمینه‌های بهبود سطح بهره‌وری در بنگاه‌های اقتصادی و در اقتصاد کشور است. یکی از این سطوح سطح داخلی بنگاه‌ها است (آذرمند، ۱۳۹۱).

سؤال اصلی تحقیق

مهمترین عوامل حمایت‌کننده تولید داخلی جهت تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی از منظر مقام معظم رهبری کدام است؟

سؤال فرعی تحقیق

- مؤلفه‌های تولید داخلی از منظر فرماندهی کل قوا امام خامنه‌ای کدام است؟

- شرایط علی مؤثر بر تولید داخلی از منظر فرماندهی کل قوا امام خامنه‌ای کدام است؟
- مهمترین پیامدها و نتایج تولید داخلی از منظر فرماندهی کل قوا امام خامنه‌ای کدام است؟
- شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر مؤثر بر تولید داخلی از منظر فرماندهی کل قوا امام خامنه‌ای کدام است؟

مرور مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهش

ادبیات پژوهش

نگاهی به نام‌گذاری سال‌های اخیر از سوی مقام معظم رهبری نشان از این دارد که عرصه‌ی اقتصادی ضرورت و اولویت اصلی است و همچنان که شاهد گسترش تحریم‌های اقتصادی کشورهای استعمارگر غربی هستیم، محوریت مباحث کشور نیز حول مقابله با این تهدیدها و تحریم‌هاست. امروزه در خصوص لزوم تحقق و تبیین تولید ملی با مطالب گوناگونی برخورد می‌کنیم که شاید هرکدام به‌نوبه خود و با توجه به حوزه کاری خود به قسمتی از واقعیت پرداخته باشند و راهکارهایی در راستای تحقق تولید ملی ارائه نموده باشند. در این بخش موانع ارتقای تولید ملی برشمرده می‌شود و در ادامه راهکارهایی جهت حمایت از تولید ملی بیان می‌شود.

تولید ناخالص ملی

عمده‌ترین پیشرفت حسابداری طی جنگ جهانی دوم و هم‌زمان با شکل‌گیری اقتصاد کلان اتفاق افتاد. کشورهای درگیر در جنگ، از جمله آمریکا و انگلستان، به‌منظور برنامه‌ریزی هزینه‌های جنگ، این چارچوب را گسترش دادند. پیشرفت‌های بعدی به‌منظور مقابله با بحران بزرگ دهه ۱۹۳۰ تحقق یافت (اندرسون ۱۳۸۱: ۱۹-۲۲). شاخص ناخالص ملی، با دو کارکرد زیر پا به عرصه وجود گذاشت:

اول، مقیاس سنجش میزان تولید: ارزش کالاها و خدمات نهایی تولیدشده در یک بازه زمانی معین، عمدتاً یک‌ساله؛

دوم: مقیاس اندازه‌گیری رفاه: میزان بهره‌مندی مردم از کالاها و خدمات نهایی تولیدشده در یک بازه زمانی معین (نیلی، ۱۳۸۶: ۱۱۰).

تحلیل شاخص تولید ناخالص داخلی (مجموع ارزش کالاها و خدمات نهایی است که در طی یک دوره معین، معمولاً یک سال، در یک کشور تولید می‌شود) از دو جهت بر تولید ناخالص ملی برتری دارد: اول، به دست آوردن اطلاعات در مورد درآمد خارجی‌ها به‌سادگی امکان‌پذیر

نیست. دوم، شاخص تولید ناخالص داخلی معیار بهتری برای نشان دادن میزان اشتغال در داخل کشور است. اگر هزینه استهلاک سرمایه، از تولید ناخالص داخلی کسر شود، شاخص تولید خالص داخلی، حاصل می‌شود (دورنبوش و فیشر^۱، ۲۰۰۶: ۵۱).

اقتصاد مقاومتی

مقام معظم رهبری در تعریف اقتصاد مقاومتی می‌فرماید:

«اقتصاد مقاومتی معنایش این است که ما یک اقتصادی داشته باشیم که هم‌روند روبه رشد اقتصادی در کشور محفوظ بماند، هم آسیب‌پذیری‌اش کاهش پیدا کند؛ یعنی وضع اقتصادی کشور و نظام اقتصادی طوری باشد که در برابر ترفندهای دشمنان که همیشگی و به شکل‌های گوناگون خواهد بود کمتر آسیب ببیند و اختلال پیدا کند (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار رئیس‌جمهوری و اعضای هیئت دولت، ۱۳۹۱/۰۶/۰۲).

اقتصاد در یک چنین شرایطی اقتصاد مقاومتی است؛ یعنی اقتصادی که همراه باشد با مقاومت در برابر کارشکنی دشمن، خیانت دشمن، دشمنانی که ما داریم (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکت‌های دانش‌بنیان، ۱۳۹۱/۰۵/۰۸).

سیاست‌های اقتصاد باید سیاست‌های اقتصاد مقاومتی باشد -یک اقتصاد مقاوم- باید اقتصادی باشد که در ساخت درونی خود مقاوم باشد، بتواند ایستادگی کند، با تغییرهای گوناگون در این گوشه دنیا، آن گوشه دنیا متلاطم نشود؛ این چیزها لازم است (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار کارگران و فعالان بخش تولید کشور به مناسبت هفته کارگر، ۱۳۹۲/۰۲/۰۷).

نظام اقتصادی

فرهنگ اقتصادی روتلج^۲ نظام اقتصادی را به سیستم مالکیت، نهادها و سازوکار تخصیص در یک اقتصاد تعریف کرده است (روتلفورد^۳ ۲۰۰۲: ۱۸۹). در تعریف دیگری از یک سیستم اقتصادی گفته می‌شود که شامل تمام نهادها و سازمان‌هایی است که روابط مالکیت در یک جامعه را مشخص و توزیع کالاها و خدمات را هدایت می‌کند و بر آن‌ها تأثیر می‌گذارد (پرایور^۴، ۲۰۰۵: ۳) وی بنا بر تعریف داگلاس نورث (۱۹۹۸) معتقد است که نهادهای اقتصادی عبارت‌اند از محدودیت‌های تدبیر کرده انسانی که به کنش‌های متقابل انسان سامان می‌دهند. آن‌ها

^۱ Dornbusch & Fischer

^۲ Routledge

^۳ Rutherford

^۴ Pryor

متشکل از محدودیت‌های رسمی (همچون قواعد، قوانین، قانون اساسی) و محدودیت‌های غیررسمی (همچون هنجارهای رفتاری، قراردادهای و دستورالعمل‌های خودخواسته) ویژگی‌های اجرایی آن‌ها می‌باشد (پرایور، ۲۰۰۵: ۶-۷).

موانع ارتقای تولید ملی

تأکید سند چشم‌انداز ۲۰ ساله و برنامه‌های ۵ ساله توسعه بر اهمیت دادن به تولید ملی نشان از شناخت راه‌حل بیماری اقتصاد تک‌محصولی کشور است. انجام این مهم بدون برنامه‌ریزی و شناخت نقاط قوت و ضعف و شناخت فرصت‌ها و تهدیدها امکان‌پذیر نخواهد بود. از جمله عوامل لازم برای تولید سرمایه مادی، سرمایه انسانی اعم از نیروی کار ساده تا نیروی فکری وجود بازار وسیع برای محصولات تولیدی است که ایران جزء معدود کشورهای غنی در هر سه زمینه است. ولی موانعی در مسیر استفاده از این نیروها و توانایی‌ها وجود دارد که اهم آن‌ها را در پنج عامل مهم می‌توان خلاصه کرد:

عدم دسترسی به موقع و آسان به منابع مالی، بی‌ثباتی در عرصه سیاست‌گذاری و فقدان قوانین حمایتی از تولید ملی به همراه ضعف نظارتی بر اجرای قوانین موجود، فقدان زیرساخت‌های مناسب، بوروکراسی شدید اداری، نگرش فرهنگی غلط در گرایش به محصولات ملی به همراه عدم همراهی صنایع موجود در ارتقاء کیفیت محصولات و استفاده از روش‌های نوین هزینه‌یابی برای رقابت‌پذیرکردن این محصولات و بی‌ثباتی در قیمت این محصولات که ورود کالاهای مشابه خارجی را جذاب نشان می‌دهد (تورم). در میانه همه این عوامل تأثیر اقتصاد جهانی بر ایران را باید به این عوامل متعدد اضافه کرد.^۱

راهکارهای حمایت از تولید ملی

دکتر شقاقی شهری (دکترای اقتصاد و مدرس دانشگاه) در مقاله‌ای راهکارهای حمایت از تولید ملی را به دو بخش راهکارهای سلبی و راهکارهای ایجابی تقسیم می‌کند که در اینجا آورده می‌شود:

- راهکارهای ایجابی

۱. بهبود فضای کسب‌وکار و سرمایه‌گذاری در کشور؛
۲. اجرای دقیق و کامل سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی؛
۳. برطرف نمودن پدیده‌ی دیوان‌سالاری پیچیده‌ی فرا روی سرمایه‌گذاری و تولید؛
۴. هدایت و تخصیص منابع بانکی و تأمین نقدینگی لازم برای فعالیت‌های مولد اقتصادی؛

^۱. www.mottaki.ir

۵. ارزش نهادن به کار و تلاش و فرهنگ‌سازی در این خصوص؛
۶. اصلاح مدیریت کلان اقتصادی و تجاری در کشور؛
۷. گسترش مناسبات و پیوندهای منطقه‌ای و حضور فعال در بازارهای جهانی باهدف توسعه‌ی مبادلات اقتصادی و تجاری؛
۸. حمایت از نوسازی و تجهیز بنگاه‌های تولیدی به دانش فنی روز باهدف ارتقای بهره‌وری و رقابت‌پذیری؛
۹. توسعه‌ی بسترهای تحقق اقتصاد دانایی محور؛
۱۰. هدایت برنامه‌ریزی‌شده درآمدهای ارزی نفت به سمت سرمایه‌گذاری‌های مولد پایدار؛
۱۱. مدیریت کلان در ایجاد زنجیره‌ی ارتباطی بین بنگاه‌های کوچک و متوسط با بنگاه‌های بزرگ ملی جهت نظام‌مند و هدفمند نمودن تولیدهای بنگاه‌های تولیدی کوچک و متوسط؛
۱۲. بسترسازی برای تأمین امنیت اقتصادی با تکیه بر حفظ حقوق مالکیت معنوی و تسریع در امر رسیدگی به جرائم اقتصادی.

– راهکارهای سلبی

۱. کاهش ریسک و مطمئن نبودن فعالیت‌های مولد اقتصادی؛
۲. افزایش ریسک فعالیت‌های غیر مولد اقتصادی؛
۳. شناسایی گلوگاه‌های سوداگری در اقتصاد ایران و برنامه‌ریزی مدبرانه برای حذف و خشکاندن آن‌ها؛
۴. جلوگیری از واردات بی‌رویه‌ی کالاهای خارجی و اتخاذ تدابیر و سیاست‌های صحیح فرا روی واردات؛
۵. کاهش بی‌ثباتی و تغییرات مکرر قوانین و مقررات فرا روی تولید و کار؛
۶. شناسایی، مقابله و ریشه‌کنی مفاسد اقتصادی و رانت‌های مختلف؛
۷. مبارزه‌ی جدی با قاچاق کالا و افزایش جرائم متخلفان^۱.

پیشینه پژوهش

امینی و ذوالفقاری در مطالعه‌ای تحت عنوان "تحلیل عوامل مؤثر بر بهره‌وری کل عوامل تولید: مطالعه موردی صنایع منتخب داروسازی ایران" با استفاده از روش داده‌های ترکیبی (پانل دیتا)، به بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر بهره‌وری کل عوامل تولید صنایع منتخب داروسازی

^۱. www.poolnews.ir/fa/news/60169

طی دوره ۱۳۷۹-۱۳۸۶ پرداختند. نتایج مطالعه بیانگر تأثیر مثبت و معنادار متغیرهای: درصد شاغلان دارای آموزش عالی، سرانه هزینه‌های آموزشی بنگاه، سرمایه تحقیق و توسعه، ارزش ستانده و نرخ بهره‌برداری از ظرفیت بر بهره‌وری کل عوامل و تأثیر منفی تعداد تجمعی محصولات جدید و نسبت هزینه‌های تبلیغات و بازاریابی بر ارزش ستانده بنگاه می‌باشد (امینی و ذوالفقاری، ۱۳۸۸: ۳۴).

آذرمنند (۱۳۹۱) در پژوهش «تولید ملی و شاخص‌های آن» به صورت اجمالی به این موضوع اشاره کرده است و به بررسی مباحث «تولید ملی و محیط کسب و کار» و «تولید ملی و بهره‌وری» پرداخته و افزایش بهره‌وری‌ها و بهبود بهره‌وری در سطح اقتصاد کشور را لازمه ارتقای تولید ملی و دستیابی به رشد اقتصادی پایدار می‌داند.

کلانتر و امرایی (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با عنوان «اقتصاد مقاومتی، تولید داخل و حمایت از کار و سرمایه ایرانی» به تعاریف اقتصاد مقاومتی پرداخته و راهکارهای جهت عملیاتی شدن آن و همچنین وظایف و نقش دولت و مردم در به تحقق رسیدن اقتصاد مقاومتی را مورد بررسی قرار دادند و در این راستا به راهکارها و راهبردهای مقاومتی برای رشد تولید داخل و حمایت از کار و همچنین مزایای آن شامل (اقتصادی، فرهنگی اجتماعی، علمی و آموزشی، سیاسی و ...) اشاره کردند.

هوشمند چایجانی و آل طه و اسماعیل‌زاده (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با عنوان «اقتصاد مقاومتی و کارآفرینی» ضمن توضیح ابعاد اقتصاد مقاومتی با توجه به نظرات و بیانات مسئولان کشور، الزاماتی که برای ایجاد یک اقتصاد مقاومتی مورد نیاز است را بیان کردند و کارآفرینی را به عنوان یک عامل تأثیرگذار در اقتصاد مقاومتی مورد توجه قرار دادند. سپس با توجه به بررسی ادبیات کارآفرینی، ابعاد آن را به همراه تعریفی جامع بیان کردند و در پایان علاوه بر بیان نقش کارآفرینی در اقتصاد، ابعاد کارآفرینی را با اقتصاد مقاومتی تلفیق کردند و تأثیراتی که کارآفرینی بر اقتصاد دارد را مطرح نمودند.

جدول ۱. پیشینه‌های پژوهشی

ردیف	نویسندگان	موضوع	نتیجه
۱	هوشمند و همکاران	اقتصاد مقاومتی و کارکرد	کارکرد به عنوان یک عامل تاثیرگذار در اقتصاد مقاومتی می باشد.
۲	کلانتر و همکاران	اقتصاد مقاومتی، تولید داخل و حمایت از کار و سرمایه ایرانی	مزایای اقتصاد مقاومتی در زمینه‌های اقتصادی، فرهنگی اجتماعی، علمی و آموزشی، سیاسی و ... می باشد.
۳	آذرمند	تولید ملی و شاخص‌های آن	لازمه ارتقای تولید ملی و دستیابی به رشد اقتصادی پایدار کشور بهبود و افزایش بهره‌وری است.
۴	امینی و همکاران	تحلیل عوامل مؤثر بر بهره‌وری کل عوامل تولید	متغیرهای درصد شاغلان دارای آموزش عالی، سرانه هزینه‌های آموزشی بنگاه، سرمایه تحقیق و توسعه، ارزش ستانده و نرخ بهره برداری از ظرفیت بر بهره‌وری کل تاثیر دارند.

روش‌شناسی پژوهش

استراتژی اجرای این پژوهش تحلیلی- توصیفی است که با استفاده از روش کیفی مبتنی بر رویکرد تئوری داده بنیاد انجام شده است. در این پژوهش از کلیه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری از سال ۱۳۸۹ تا سال ۱۳۹۶ به‌منظور احصا مدل مبنا با استفاده از روش تئوری داده‌بنیاد استفاده گردیده است. برای استخراج محتوای این سخنرانی‌ها دو روش قابل استفاده است. روش تحلیل محتوا و روش داده بنیاد. در روش تحلیل محتوا گاهی بر فراوانی استفاده از واژه‌ها و کلمات تأکید می‌شود؛ که در اینجا این مدنظر نیست. براین اساس در این پژوهش، روش داده بنیاد مورد استفاده قرار گرفته شده است. در این راستا به‌منظور گردآوری داده‌های مورد نیاز برای احصاء مفاهیم، مؤلفه‌ها و تبیین مؤلفه‌های تولید ملی در اندیشه‌های مقام معظم رهبری، از بیانات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۶ بهره گرفته شده است و تمامی بیانات بدون نمونه‌گیری در نظر گرفته شد. در ادامه با استفاده از روش داده‌بنیاد و بر مبنای کدگذاری باز، محوری و انتخابی، ضمن شناسایی مفاهیم، مقوله‌ها و ابعاد تولید داخلی از نگاه مقام معظم رهبری، به ارائه مدل مفهومی در این حوزه پرداخته شده است. در ادامه به تشریح روش داده‌بنیاد پرداخته شده است.

تشریح روش داده بنیاد

در سال‌های اخیر گرایش به انجام پژوهش‌های کیفی، به‌ویژه پژوهش‌های منتشرشده مبتنی بر روش داده‌بنیاد رو به فزونی است. روش داده‌بنیاد یکی از انواع روش‌های پژوهش کیفی است که هدف اصلی آن بیان فرآیندهای اجتماعی و پژوهش تئوری است. این شیوه برای تبیین فرآیند پدیده‌ها در بستر اجتماعی آن‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ و روشی در جهت تعمیم نتایج حاصل از مشاهده خاص به نظریه‌ای جامع‌تر است. همان‌گونه که در معنای واژه گراند^۱ نهفته است، روش داده‌بنیاد به‌عنوان شیوه‌ای برای خلق نظریه از داده‌ها در نظر گرفته می‌شود (گلنیزر و اشتراوس، ۱۹۶۹).

برپایه این طرح نخست باید راه‌های جدید برای معنا دادن به دنیای اجتماعی کشف شود. سپس تحلیل ایجاد یک تئوری برای درک پدیده مورد بررسی انجام شود. به‌بیان‌دیگر روش داده‌بنیاد به‌طور اساسی روشی برای تحلیل داده‌ها، نه تکنیکی برای گردآوری داده است. از آنجاکه هدف پژوهش حاضر خلق و پرورش یک نظریه و مدل به‌منظور تبیین مؤلفه‌های تولید ملی مؤثر در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی مبتنی بر مفاهیم منتج شده از داده‌های به‌دست‌آمده از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بوده است، پژوهشگران روش داده‌بنیاد را به‌عنوان روش پژوهش برای این مطالعه انتخاب نمودند.

مراحل استراتژی روش داده‌بنیاد

با این اوصاف رویه‌های عمده استراتژی روش داده‌بنیاد به شرح زیر می‌باشند:

- کدگذاری باز:^۲ نام‌گذاری مفاهیمی که بیانگر رویدادهای قطعی و دیگر نمونه‌های پدیده‌ها هستند.

- کدگذاری محوری:^۳ رویه‌هایی که از طریق آن‌ها داده‌ها در فرایندی مستمر باهم مقایسه می‌شوند تا پیوند بعد از کدگذاری باز بین مقوله‌ها مشخص شود.

- کدگذاری انتخابی:^۴ به فرآیند انتخاب مقوله محوری، پیوند نظام‌مند آن با دیگر مقوله‌ها، ارزش‌گذاری روابط آن‌ها و درج مقوله‌هایی که نیاز به تأیید و توسعه بیشتر دارند.

بر اساس این رویه‌ها، ابتدا نکات کلیدی داده‌ها احصاء و برای هر نکته یک کد معین می‌شود و سپس با مقایسه کدها چند کد که اشاره به یک جنبه مشترک پدیده مورد بررسی دارند، عنوان

1. Grounded theory

2. Open coding

3. Axial coding

4. Selective coding

یک مفهوم به خود می‌گیرند. آنگاه چند مفهوم یک مقوله و چند مقوله در قالب نظریه متجلی می‌شوند (گلیزر و اشتراوس، ۱۹۶۹).

یافته‌های پژوهش

مرحله اول: کدگذاری باز

در این مرحله به کدگذاری سخنان مقام معظم رهبری در حوزه قلمرو موضوعی پژوهش که بیانگر رویدادهای قطعی و دیگر نمونه‌های پدیده‌ها هستند پرداخته شده است و در ادامه مفاهیم استخراج گردیده‌اند.

جدول ۲. کدگذاری مفاهیم بیانات مقام معظم رهبری

ردیف	گزیده بیانات (داده‌ها)	مفهوم (کد)	منبع	تاریخ
۱	... درباره‌ی تولید داخلی حرف می‌زدیم؛ اگر بخواهیم مصرف تولیدات داخلی به معنای واقعی کلمه تحقق پیدا کند، باید فرهنگ [مصرف] تولید داخلی در ذهن مردم جا بیفتد؛ «مصرف تولیدات داخلی». عزیزان من! شما وقتی که یک جنس داخلی را خرید می‌کنید به‌جای جنس تولید خارجی، هم به همین اندازه کار و اشتغال ایجاد کرده‌اید، هم کارگر ...	فریضه دانستن استفاده از تولیدات داخلی	بیانات در حرم مطهر رضوی	۱۳۹۱/۱/۱
۲	... فرهنگ یک کشور مثل هوا است؛ اگر درست باشد، آثاری دارد. الآن درباره‌ی تولید داخلی حرف می‌زدیم؛ اگر بخواهیم مصرف تولیدات داخلی به معنای واقعی کلمه تحقق پیدا کند، یک عده‌ای هم از مردم خوشبختانه عمل کردند، اما همه باید عمل کنند و آن عبارت است از «مصرف تولیدات داخلی». عزیزان من! شما وقتی که یک جنس داخلی...	تبدیل «استفاده از تولیدات داخلی» به یک فرهنگ	بیانات در حرم مطهر رضوی	۱۳۹۱/۱/۱
۳	... که مصنوعات خارجی را مصرف کنیم؛ این به ضرر دنیای ماست، به ضرر پیشرفت ماست، به ضرر آینده‌ی ماست. همه مسئولیت دارند؛ دولت هم مسئولیت دارد، باید از تولید ...	پرهیز از فرهنگ غلط مصرف مصنوعات خارجی	بیانات در حرم رضوی در آغاز سال ۹۱	۱۳۹۱/۱/۱
۴	می‌برند مارک خارجی می‌زنند، برمی‌گردانند! اگر همین‌جا بفروشند، ممکن است خریدار ایرانی رغبت نکند؛ اما چون مارک فرانسوی دارد، خریدار ایرانی همان لباس را، همان کالای ایرانی را می‌خواهد. این افتخار نیست؛ این تفاخر غلطی است که ما مارک‌های خارجی را در پوشاک‌مان، در وسایل منزل‌مان، در امور روزمره‌مان...	پرهیز از تفاخر غلط ترجیح دادن مارک‌های خارجی به ایرانی	بیانات در حرم رضوی در آغاز سال ۹۱	۱۳۹۱/۱/۱

۱۳۹۴/۱/۱	بیانات در حرم مطهر رضوی	پرهیز از اسراف	۵	پرهیز از اسراف؛ کسانی که اهل اسرافاند بدانند، این اسراف و زیاده‌روی و ریخت و پاش که در اسلام این‌همه مذمت شده است، سرنوشت اقتصاد ملی را تعیین می‌کند؛ اگر چنانچه از اسراف و زیاده‌روی و ریخت و پاش اموال شخصی، چه آب، چه نان، وسایل تشریفاتی زیادی در مهمانی‌ها، در عقده‌ها، در عروسی‌ها، در بقیه‌ی مراسم و چه بقیه‌ی ...
۱۳۹۴/۱/۱	بیانات در حرم مطهر رضوی	حمایت از بنگاه‌های تولیدی متوسط و کوچک	۶	تقویت تولید داخلی کمک کنند. البته راه‌هایی وجود دارد برای کمک که من بعضی را عرض می‌کنم. یکی از لازم‌ترین کارها این است که از بنگاه‌های تولیدی متوسط، این‌یک نگاه. نگاه دوم به اقتصاد کشور نگاه به پیشرفت اقتصاد با استفاده از کمک بیرون از مرزها است؛ می‌گوید سیاست خارجی‌مان را تغییر بدهیم تا اقتصاد ما درست ...
۱۳۹۴/۱/۱	بیانات در حرم مطهر رضوی	تقویت فعالیت‌های بنگاه‌های دانش‌بنیان	۷	... تا فعالیت اقتصادی در کشور شما راه بیفتد؛ یعنی همین نگاه دوم. این نگاه، نگاهی است که هرگز به نتیجه نخواهد رسید؛ باید نگاه کنیم به درون کشور، ظرفیت‌هایی که از بنگاه‌های تولیدی متوسط و کوچک حمایت بشود؛ یکی از کارها این است که فعالیت‌های بنگاه‌های دانش‌بنیان تقویت بشود. اینکه ما روی علم و فناوری تکیه می‌کنیم، ...
۱۳۹۴/۱/۱	بیانات در حرم مطهر رضوی	نهیضت کاهش خام‌فروشی	۸	... نهیضت کاهش خام‌فروشی است. اینکه من چندی پیش راجع به وابسته بودن اقتصادمان به نفت اعتراض کردم و در سخنرانی گفتم، ناظر به این است. ما باید کاری کنیم که خام‌فروشی به تدریج کاهش پیدا کند تا اینکه به کلی از بین برود؛ باید ارزش‌افزوده ایجاد کرد. بانک‌ها می‌توانند نقش ایفا کنند؛ هم نقش کمک‌کننده و هم نقش ...
۱۳۹۴/۱/۱	بیانات در حرم مطهر رضوی	تسهیل سرمایه‌گذاری	۹	... قادر بر سرمایه‌گذاری هستند، سرمایه‌گذاری‌شان را متوجه تولید کنند و در تولید سرمایه‌گذاری بکنند. کسانی که مصرف‌کننده هستند - که همه‌ی ملت ما در واقع قانون اساسی، تسهیل سرمایه‌گذاری است؛ یکی از کارهای اساسی کاهش واردات کالاها، مصرفی است؛ یکی از کارهای اساسی مبارزه‌ی با قاچاق است. کارهای گوناگونی را مسئولین ... -
۱۳۹۴/۱/۱	بیانات در حرم مطهر رضوی	کنترل و کاهش واردات کالاها مصرفی و محصولات مشابه داخلی	۱۰	... محصولات داخلی را مصرف بکنند، کارگر ایرانی را حمایت بکنند، کارگاه تولیدی داخلی را با مصرف کردن [محصول] آن رونق بدهند. پرهیز از اسراف؛ کسانی که مصرف‌کننده هستند - که همه‌ی ملت ما در واقع مصرف‌کننده‌اند - محصولات داخلی را مصرف کنند که من روی این بارها و بارها تکیه کردم و امروز هم عرض می‌کنم ...

۱۳۹۴/۱/۱	بیانات در دیدار جمعی از کارگران سراسر کشور	مبارزه‌ی با قاچاق	۱۱ ... دستگاه مبارزه‌ی با قاچاق است. مسئله‌ی مبارزه‌ی با قاچاق را این‌همه ما تأکید کردیم؛ دولت‌های مختلف از سال‌ها پیش همین‌طور مرتب آمده‌اند رفته‌اند؛ خب، این متولیان مبارزه‌ی با فساد هم در این زمینه نقش دارند. حالا اسم فساد زیاد آورده می‌شود. حرف زدن راجع به فساد که فایده‌ای ندارد؛ با «دزد دزد» گفتن، دزد از دزدی دست بر نمی‌دارد ...
۱۳۹۲/۲/۱۰	بیانات در دیدار کارگران در گروه صنعتی مپنا	ایجاد بازار برای محصولات داخلی	۱۲ تولید داخلی اگر بخواهد رونق پیدا بکند یقیناً باید، هم به آن کمک تزریق بشود، هم از چیزهایی که مانع رشد آن است جلوگیری بشود، هم برای محصولات، بازار به وجود بیاید، ...
۱۳۹۳/۳/۱۰	بیانات در دیدار کارگران در گروه صنعتی مپنا	کمک به مجموعه‌های داخلی در قراردادهای خارجی	۱۳ ... هم در قراردادهای خارجی‌ای که این مجموعه و امثال این مجموعه دارند، دولت کمک بکند. گفتیم اقتصاد ما درون‌زا و برون‌گرا است؛ ما از درون باید رشد کنیم و بجوشیم در این مجموعه‌ی شما، کارگران‌تان، مدیران‌تان، مسئولان‌تان، طراحان‌تان، همه خوب کار کردید و امروز این مجموعه‌ی «مپنا» یک مجموعه‌ی افتخار برانگیز است؛ یعنی مایه‌ی ...
۱۳۹۲/۲/۱۰	بیانات در دیدار کارگران در گروه صنعتی مپنا	کمک به مجموعه‌های داخلی برای حضور در بازارهای جهانی	۱۴ ... این مجموعه و مجموعه‌های مشابه پشتیبانی بشود. یکی از پشتیبانی‌ها این است که دستگاه‌های دولتی خودشان را موظف کنند که برای محصول این مجموعه‌ها رقیب خارجی را انتخاب نکنند در این مجموعه‌ی شما، کارگران‌تان، مدیران‌تان، مسئولان‌تان، طراحان‌تان، همه خوب کار کردید و امروز این مجموعه‌ی «مپنا» یک مجموعه‌ی افتخار برانگیز است؛ ...
۱۳۹۳/۱/۱	بیانات در حرم مطهر رضوی	حمایت قانونی، قضائی و اجرایی از تولید ملی	۱۵ ... حمایت قانونی کنید؛ یکجا که حمایت قضائی لازم است، انجام بگیرد؛ یکجا که حمایت اجرایی لازم است، باید تشویق کنند و کارهایی بکنند؛ باید از تولید ملی حمایت کنند. تولید ملی، اساس و حلقه‌ی اساسی پیشرفت اقتصاد است. مسئولان باید از تولید ملی حمایت کنند. چه جوری؟ یکجا که قانون لازم دارد، ...
۱۳۹۱/۴/۱۰	بیانات در اجتماع کارگران کارخانه‌های تولیدی داروپخش	ایجاد احساس امنیت برای کارگر و سرمایه‌گذار	۱۶ ... مسئله‌ی ایجاد احساس امنیت؛ هم برای کارگر، هم برای سرمایه‌گذار - یعنی برنامه‌ها، قوانین و مقررات باید جوری باشد که هم کارگر احساس امنیت کند و خاطر جمع باشد، هفته‌ی کارگر را نه فقط به قشر عزیز کارگر، بلکه به ملت ایران تبریک عرض می‌کنم. اگر دست‌های کارگر، مغزهای کارگر، انسان‌های کارآفرین، نیروی انسانی ماهر در یک جامعه نباشد ...
۱۳۹۱/۳/۱۰	بیانات در اجتماع کارگران کارخانه‌های تولیدی داروپخش	مواجهه درست با مفاسد اقتصادی	۱۷ ... مسئله‌ی مواجهه‌ی درست با اخلاق اقتصادی. یکی از اخلاق‌های اقتصادی، مسئله‌ی قاچاق است. یکی از اخلاق‌های اقتصادی، سوءاستفاده‌های گوناگون از سرمایه‌های ملی است؛ از اینکه ببیند ما با فساد اقتصادی و با مفسد اقتصادی مبارزه می‌کنیم، خوشحال می‌شود. ما باید بتوانیم این مبارزه‌ی درست را در سطح قانونی انجام دهیم ...

۱۳۹۱/۳/۱۰	بیانات در اجتماع کارگران کارخانه‌های تولیدی داروپخش	ایجاد مزیت‌های رقابتی	باید به ایجاد مزیت‌های رقابتی توجه کنیم. ما می‌گوییم تولید داخلی. البته امروز خوشبختانه در زمینه تولید داخلی پیشرفت‌های زیادی به وجود آمده... ...مسئله‌ی قابل رقابت بودن قیمت تمام‌شده مهم است و باید به آن توجه کنند؛ که این البته کمک دولت را می‌خواهد. این‌ها کارهای فراوانی است که باید انجام بگیرد. ...	۱۸
۱۳۹۱/۳/۱۰	بیانات در اجتماع کارگران کارخانه‌های تولیدی داروپخش	قابل رقابت و ارزان بودن قیمت تمام‌شده	... مسئله‌ی قابل رقابت بودن قیمت تمام‌شده مهم است و باید به آن توجه کنند؛ که این البته کمک دولت را می‌خواهد. این‌ها کارهای فراوانی است که باید انجام بگیرد... ... موجود قابل مصرف تا انسان‌ها بتوانند از آن استفاده کنند. ارزش کار، این‌هاست. مسئله این است که در جمهوری اسلامی با کارگر تعارف وجود ندارد. یک عده‌ای ...	۱۹
۱۳۹۱/۳/۱۰	بیانات در اجتماع کارگران کارخانه‌های تولیدی داروپخش	سیاست‌گذاری تولیدمحور	... سیاست‌گذاری تولیدمحور، فرهنگ‌سازی برای مصرف تولید داخلی، ارتقاء کیفیت تولیدات داخلی، نوسازی و ابتکار در ماشین‌ها، در محصولات، در مدیریت، در ساخت؛ ...	۲۰
۱۳۹۵/۷/۲۸	بیانات در دیدار نخبگان علمی جوان	فرهنگ‌سازی برای مصرف تولید داخلی	یکی از چیزهایی که این شرکت‌های دانش‌بنیان را می‌تواند ترویج بکند، ترویج محصولات این‌ها است... اما می‌خواهم تکیه بکنم که تولیداتی که محصول شرکت‌های دانش‌بنیان ما است، باید ترویج بشود و یکی از موارد عمده‌ی ترویج این است که در دستگاه‌های دولتی جز محصول این شرکت‌ها به کار نرود و صرف نشود و خرید نشود؛ یعنی از این شرکت‌ها استفاده [شود]؛ چون خود دولت بزرگ‌ترین مصرف‌کننده‌ی کشور است؛ یعنی مهم‌ترین مصرف‌کننده، دولت است.	۲۱
۱۳۹۱/۳/۱۰	بیانات در اجتماع کارگران کارخانه‌های تولیدی داروپخش	ارتقاء کیفیت تولیدات داخلی	... نیروی داخلی و در مدت کوتاهی؛ طراحی‌اش داخلی، ساختش داخلی، وسایلش داخلی. لیکن در خصوص برجسته کردن تولید ملی، مسئله‌ی کیفیت خیلی مهم است؛ که مدیریت‌های تولیدی ...	۲۲
۱۳۹۱/۱/۱۱	بیانات در حرم رضوی در آغاز سال ۹۱	مرغوب، باکیفیت و بادوام بودن تولید محصول داخلی	... محصول داخلی را باید مرغوب، باکیفیت و بادوام تولید کنیم. تا آنجائی که بتوانیم، باید قیمت تمام‌شده را ارزان تمام کنیم. این کار، همکاری همه را می‌طلبد...	۲۳
۱۳۹۱/۳/۱۰	بیانات در حرم رضوی در آغاز سال ۹۱	نوسازی و ابتکار در ماشین‌ها، محصولات، مدیریت و ساخت	... داخلی، نوسازی و ابتکار در ماشین‌ها، در محصولات، در مدیریت، در ساخت؛ این‌ها کارهایی است که باید انجام بگیرد و امیدواریم ان‌شاءالله انجام بگیرد. ...	۲۴

۱۳۹۱/۱/۱۱	بیانات در حرم رضوی در آغاز سال ۹۱	در اختیار تولید ملی قرار گرفتن «صندوق توسعه اقتصادی»	۲۵... باید از تولید ملی حمایت کند، تولید ملی را تقویت کند. صندوق توسعه اقتصادی در سیاست‌ها تصویب شد؛ مجلس شورای اسلامی آن را قانون کرد. امروز سال جدید را سال جهاد اقتصادی اعلام کردیم؛ لذا من از مسائل اقتصادی آغاز می‌کنم. تحرک اقتصادی مسئولین کشور با همراهی مثال‌زدنی و تحسین‌برانگیز مردم در طول سال ۹۰ قابل‌ذکر است. ...
۱۳۹۰/۷/۱۳	بیانات در دیدار جمعی از نخبگان و برگزیدگان علمی	جزم و عزم دستگاه‌های دولتی و مصرف محصولات داخلی	۲۶... قسمت عمده‌ای از تولیدات کشور، مصرف‌کننده‌اش دستگاه‌های دولتی ما هستند. دستگاه‌های دولتی بایستی جزم و عزم داشته باشند بر این‌که جز تولیدات داخلی -در آن مواردی که تولید داخلی وجود دارد- هیچ‌چیز دیگر مصرف نکنند؛ یعنی واقعاً در محصولاتی که مشابه داخلی دارد، مطلقاً ممنوع بشوند ...
۱۳۹۰/۷/۱۳	بیانات در دیدار جمعی از نخبگان و برگزیدگان علمی	مقابله دولت با حمایت ضعیف دستگاه‌ها و بانک‌ها از تولیدات داخلی	۲۷... محصولات کیفی تولید داخل در برخی عرصه‌ها، خودداری دستگاه‌های دولتی از خرید تولیدات خارجی را، کاملاً الزامی دانستند و افزودند: اقدام دولت برای وادار کردن دستگاه‌ها و بانک‌ها به حمایت از تولیدکنندگان و صنعت‌گران داخلی و حمایت بیشتر دولت از بخش کشاورزی از دیگر نکاتی بود که رهبر انقلاب، ...
۱۳۹۳/۱/۱۱	بیانات در حرم مطهر رضوی	افزایش بهره‌وری (حداکثر استفاده بهینه از امکانات موجود)	۲۸... معنا که بهره‌وری را افزایش بدهند. بهره‌وری، یعنی از امکاناتی که وجود دارد حداکثر استفاده‌ی بهینه بشود؛ کارگر که کار می‌کند، کار را با دقت انجام بدهد؛ روزبه‌روز افزایش خواهد داد؛ شما وقتی که جنس داخلی مصرف می‌کنید، ثروت ملی را افزایش داده‌اید. در گذشته، در دوران طاغوت، ترجیح مصرف خارجی به‌عنوان یک سنت بود؛ ...
۱۳۹۳/۱/۱۱	بیانات در حرم مطهر رضوی	کاهش هزینه‌های تولید (حداکثر استفاده از سرمایه)	۲۹... کسی که سرمایه‌گذاری می‌کند، سعی کند حداکثر استفاده از آن سرمایه انجام بگیرد؛ یعنی هزینه‌های تولید را کاهش بدهند؛ بعضی از بی‌تدبیری‌ها، بی‌سیاستی‌ها موجب می‌شود هزینه‌ی تولید برود بالا، بهره‌وری سرمایه و کار کم بشود. سوّم، صاحبان سرمایه در کشور، فعالیت تولیدی را ترجیح بدهند بر فعالیت‌های دیگر...
۱۳۹۳/۱/۱۱	بیانات در حرم مطهر رضوی	ترجیح فعالیت تولیدی بر فعالیت‌های دیگر در کشور	۳۰... سرمایه در کشور، فعالیت تولیدی را ترجیح بدهند بر فعالیت‌های دیگر. ما دیدیم کسانی را که سرمایه‌ای داشتند - کم یا زیاد - و می‌توانستند این را در یک‌راه‌هایی دیگر خرج کنند باید از تولید ملی حمایت کنند. تولید ملی، اساس و حلقه‌ی اساسی پیشرفت اقتصاد است. مسئولان باید از تولید ملی حمایت کنند. چه جوری؟ یکجا که قانون لازم دارد، ...
۱۳۹۱/۱/۱۱	بیانات در حرم رضوی در آغاز سال ۹۱	تقویت چرخه‌ی تولید	۳۱... باید از تولید ملی حمایت کند، تولید ملی را تقویت کند. خوشبختانه «صندوق توسعه اقتصادی» در سیاست‌ها تصویب شد؛ مجلس شورای اسلامی آن را قانون کرد. ...

۱۳۹۴/۱/۱	بیانات در حرم مطهر رضوی	صحت عمل در تجارت خارجی برای حفظ آبروی ملت ایران	... کارهای تجارت خارجی و دادوستد خارجی هستند، می‌توانند نقش ایفا کنند؛ نقش آن‌ها هم عبارت است از صحت عمل تا بتوانند آبروی ملت ایران را [حفظ کنند]. این هم نکته‌ی است؛ حفظ عزت و آبروی ملت ایران، بزرگ‌ترین معروف است. معروف‌ها این‌ها هستند: اعتلای فرهنگ، سلامت محیط اخلاقی، سلامت محیط خانوادگی، تکثیر نسل و تربیت نسل ...	۳۲
۱۳۸۹/۶/۱۶	بیانات در دیدار جمعی از کارآفرینان سراسر کشور	نوآوری، ابتکار و زیبایی و افزایش کیفیت در تولیدات	.. کار هم افزایش پیدا می‌کند. خاصیت کار، کاهش نیست، افزایش است؛ افزایش خود نیروی کار، نه محصول کار. خب، محصول کار که معلوم است افزایش پیدا می‌کند. آنچه تولید را افزایش بدهد و آنچه کسب‌وکار را رونق بدهد و آنچه امید را افزایش بدهد، اشتغال را افزایش بدهد. ...	۳۳
۱۳۸۹/۱/۱	بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی	ایجاد احساس بهتر یا هم‌سطح بودن کیفیت کالای ایرانی با خارجی در مصرف‌کننده	... به ملت ایران عرض کردم - سال ۸۸، سال ملت ایران بود؛ سال پیروزی ملت ایران بود؛ سال حضور نمایان ملت ایران در عرصه‌های عظیم زندگی در نظام اسلام و در کشورمان از لحاظ کیفیت، یا بهتر از نوع خارجی است یا لاقط هم‌سطح آن است. همت مضاعف و کار مضاعف در تأمین سلامت. مسئله‌ی سلامت، هم در برنامه‌ی پنجم باید مورد توجه ...	۳۴
۱۳۹۱/۳/۱۰	بیانات در اجتماع کارگران کارخانه‌های ولیدی داروپخش	تقویت مهارت‌ها در محیط کار	مسئله‌ی تقویت مهارت‌ها در محیط کار، مسئله‌ی نگرش‌های درست مدیریتی، مسئله‌ی توانمندسازی نیروی کار، مسئله‌ی ایجاد احساس امنیت؛ هم برای کارگر، هم برای سرمایه‌گذار ..	۳۵
۱۳۹۱/۳/۱۰	بیانات در اجتماع کارگران کارخانه‌های تولیدی داروپخش	توانمندسازی نیروی کار	... در محیط کار، مسئله‌ی نگرش‌های درست مدیریتی، مسئله‌ی توانمندسازی نیروی کار، مسئله‌ی ایجاد احساس امنیت؛ هم برای کارگر، هم برای سرمایه‌گذار - یعنی برنامه‌ها، ... کار به معنای وسیع کلمه، شامل کار یدی، کار جسمی، کار فکری، کار علمی، کار مدیریتی، درواقع محور پیشرفت و حرکت و حیات مستمر جامعه است؛ ...	۳۶
۱۳۹۰/۵/۲۶	بیانات در دیدار فعالان بخش‌های اقتصادی کشور	صرفه‌جویی در مصرف انرژی	... صرفه‌جویی در مصرف انرژی، افزایش سطح بهره‌وری، نوسازی ماشین‌آلات. بعضی از مسئولین دولتی پیش من گله کردند و گفتند صاحبان بعضی از صنایع به نوسازی ماشین‌آلات ...	۳۷
۱۳۹۶/۱۰/۳۱	دیدار نوروزی جمعی از مسئولان کشور با رهبر انقلاب	ملاحظه تولید داخلی در واردات	باید بر روی تولید و اشتغال متمرکز شوید و این هدف صرفاً با دستور دادن مسئولان ارشد محقق نمی‌شود بلکه به نظارت و پیگیری جدی نیاز دارد. منظور از منع واردات، واردات کالاهایی نیست که در داخل به‌قدر کافی تولید نمی‌شوند یا واردات آن‌ها می‌تواند برای تولید داخل الگو قرار گیرد، بلکه آن وارداتی باید متوقف شود که کارخانه داخلی و تولید را تعطیل می‌کند.	۳۸

۱۳۹۳/۱/۱	بیانات در حرم مطهر رضوی	انتقان کاری (با) دقت انجام دادن کار)	۳۹ ... فرهنگی کار بیگانگان است؛ نه خود ما هم مقصّریم؛ مسئولان مختلف، مسئولان فرهنگی، مسئولان غیرفرهنگی، کم‌کاری‌ها، غلط‌کاری‌ها، این‌ها تأثیر داشته؛ ما همه را که کاری را که انجام می‌دهد، محکم انجام بدهد، متقن انجام بدهد. آن‌کسی که سرمایه‌گذاری می‌کند، سعی کند حداکثر استفاده از آن سرمایه انجام بگیرد؛ یعنی هزینه‌های ...
----------	-------------------------------	--	--

مرحله دوم: کدگذاری محوری

در ادامه با مقایسه مفاهیم (کدها) مختلف می‌توان زمینه‌های اشتراک بیشتری را میان آن‌ها کشف کرد که امکان طبقه‌بندی مفاهیم مشابه در قالب طبقه‌بندی‌های یکسان را فراهم خواهد ساخت. حاصل این مرحله از فرآیند منجر به شکل‌گیری مقوله‌ها می‌شود که نتایج آن در جدول (۳) ارائه شده است.

جدول ۳. کدگذاری مقوله‌ها

ردیف	مقوله‌ها	مفاهیم
۱	ارج نهادن تولیدات داخلی	صحت عمل در تجارت خارجی برای حفظ آبروی ملت ایران فرهنگ‌سازی برای مصرف تولید داخلی فریضه دانستن استفاده از تولیدات داخلی ترجیح فعالیت تولیدی بر فعالیت‌های دیگر در کشور ملاحظه تولید داخلی در واردات
۲	فرهنگ استفاده از تولید داخلی	تبدیل «استفاده از تولیدات داخلی» به یک فرهنگ پرهیز از فرهنگ غلط مصرف مصنوعات خارجی پرهیز از تفاخر غلط ترجیح دادن مارک‌های خارجی به ایرانی پرهیز از اسراف ایجاد احساس بهتر یا هم‌سطح بودن کیفیت کالای ایرانی با خارجی در مصرف‌کننده
۳	توجه ویژه به ب نگاه‌های تولیدی	حمایت از بنگاه‌های تولیدی متوسط و کوچک تقویت فعالیت‌های بنگاه‌های دانش‌بنیان کمک به مجموعه‌های داخلی در قراردادهای خارجی کمک به مجموعه‌های داخلی برای حضور در بازارهای جهانی تقویت فعالیت‌های بنگاه‌های دانش‌بنیان حمایت از بنگاه‌های تولیدی متوسط و کوچک
۴	تسهیل تولید ملی	نهیضت کاهش خام‌فروشی تسهیل سرمایه‌گذاری کنترل و کاهش واردات کالاهای مصرفی و محصولات مشابه داخلی مبارزه‌ی با قاچاق
۵	ایجاد امنیت	حمایت قانونی، قضائی و اجرایی از تولید ملی

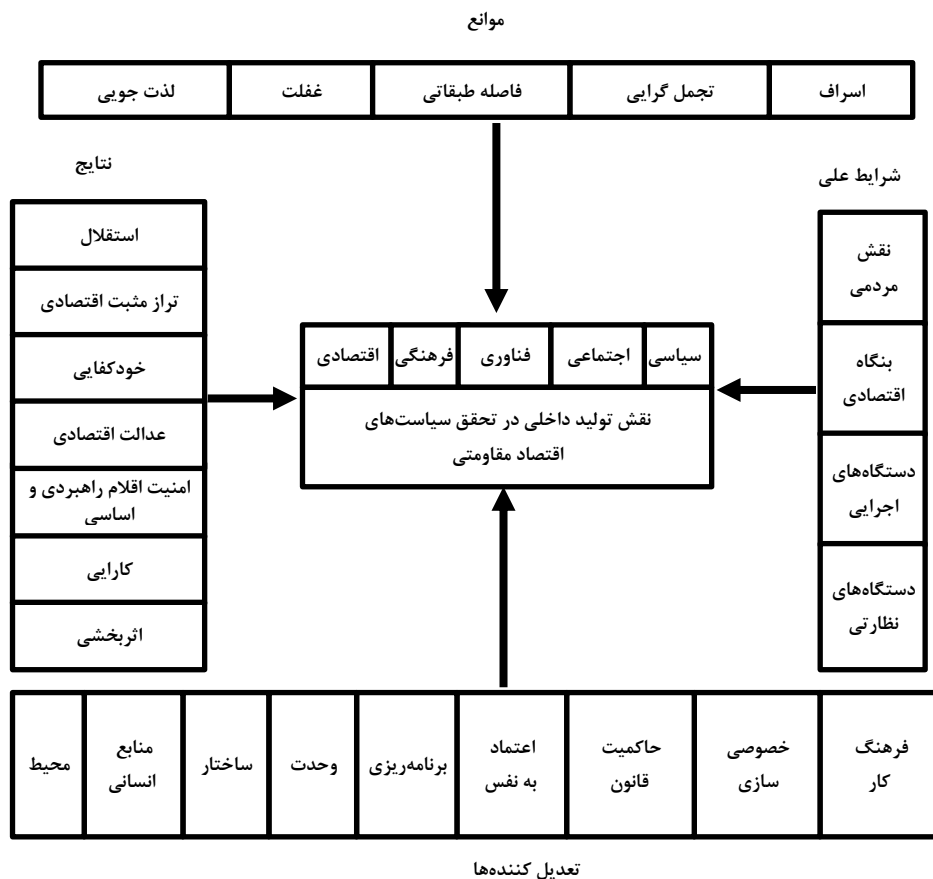
ایجاد احساس امنیت برای کارگر و سرمایه‌گذار	در تولید	
مواجهه درست با مفاسد اقتصادی		
افزایش بهره‌وری	افزایش بازدهی و رقابتی کردن تولید	۶
کاهش هزینه‌های تولید		
قابل‌رقابت و ارزان بودن قیمت تمام‌شده		
ایجاد مزیت‌های رقابتی	بالا بردن کیفیت نیروی کار	۷
تقویت مهارت‌ها در محیط کار		
توانمندسازی نیروی کار		
صرفه‌جویی در مصرف انرژی		
انتقال کاری (با دقت انجام دادن کار)	توجه به کیفیت در تولید	۸
ارتقاء کیفیت تولیدات داخلی		
نوسازی و ابتکار در ماشین‌ها، محصولات، مدیریت و ساخت		
نوآوری، ابتکار و زیبایی و افزایش کیفیت در تولیدات		
مرغوبیت، کیفیت و بادوام بودن تولید محصول داخلی		
تقویت چرخه‌ی تولید	حمایت‌های دولتی از تولید	۹
در اختیار تولید ملی قرار گرفتن «صندوق توسعه‌ی اقتصادی»		
جزم و عزم دستگاه‌های دولتی بر مصرف محصولات داخلی		
مقابله دولت با حمایت ضعیف دستگاه‌ها و بانک‌ها از تولیدات داخلی		
مقابله دولت با حمایت ضعیف دستگاه‌ها و بانک‌ها از تولیدات داخلی		

در این مرحله وجوه مشترک مقوله‌های سرآمد از مراحل قبلی شناسایی شده و با توجه به اشتراکات آن‌ها در دسته‌بندی کلی‌تر و محدودتری سامان‌دهی شدند.

جدول ۴. کدگذاری ابعاد و مؤلفه‌ها

مقوله‌ها (Components)	ابعاد (Dimensions)	متغیر وابسته (موضوع)
ارج نهادن تولیدات داخلی	نقش مردمی	چند مقیاسی
فرهنگ استفاده از تولید داخلی		
افزایش بازدهی و رقابتی کردن تولید	بنگاه‌های اقتصادی	
بالا بردن کیفیت نیروی کار		
توجه به کیفیت در تولید		
توجه ویژه به بنگاه‌های تولیدی	دستگاه‌های اجرایی	
حمایت‌های دولتی از تولید	دستگاه‌های نظارتی	
تسهیل تولید ملی		
ایجاد امنیت در تولید		

در شکل (۱) به اختصار نتایج کدگذاری باز و محوری ارائه شده است.

شکل (۲) مدل مفهومی پژوهش

گزاره‌های حکمی (قضایا) پژوهش

قضیه ۱:

نقش مردمی: نقش مردمی شامل دو مؤلفه رایج نهادن تولیدات داخلی و فرهنگ استفاده از تولید ملی می‌شود که رایج نهادن تولیدات داخلی به آن دسته از موضوعاتی مربوط می‌شود که نیاز به ایجاد فرهنگ‌سازی در بین مردم دارد و خود شامل زیرمجموعه‌هایی مثل صحت عمل در تجارت خارجی برای حفظ آبروی ملت ایران، فرهنگ‌سازی برای مصرف تولید داخلی، فریضه دانستن استفاده از تولیدات داخلی، ترجیح فعالیت تولیدی بر فعالیت‌های دیگر در کشور، ملاحظه تولید داخلی در واردات می‌باشد. فرهنگ استفاده از تولیدات داخلی، نیاز به افزایش کیفیت محصولات داخلی دارد که خود شامل سه بخش، تبدیل «استفاده از تولیدات داخلی» به

یک فرهنگ، پرهیز از فرهنگ غلط مصرف مصنوعات خارجی، پرهیز از تفاخر غلط ترجیح دادن مارک‌های خارجی به ایرانی، پرهیز از اسراف، ایجاد احساس بهتر یا هم‌سطح بودن کیفیت کالای ایرانی با خارجی در مصرف‌کننده، می‌باشد.

قضیه ۲:

بنگاه‌های اقتصادی: منظور از بنگاه‌های اقتصادی، بنگاه‌های تولیدی می‌باشد که خود شامل سه دسته می‌شود افزایش بازدهی و رقابتی کردن تولید، بالا بردن کیفیت نیروی کار، توجه به کیفیت در تولید می‌باشد. در اینجا افزایش بازدهی و رقابتی کردن تولید، خود شامل افزایش بهره‌وری، کاهش هزینه‌های تولید، قابل رقابت و ارزان بودن قیمت تمام‌شده، ایجاد مزیت‌های رقابتی می‌باشد. افزایش بازدهی، بالا بردن کیفیت نیروی کار، توجه به کیفیت در تولید همه باعث می‌شود که بنگاه‌های اقتصادی رشد و نمو کند.

قضیه ۳:

دستگاه‌های اجرایی: منظور داشتن توجه دستگاه‌های اجرایی به مسئله تولید که خود به دودسته توجه ویژه به بنگاه‌های تولیدی، حمایت‌های دولتی از تولید می‌باشد. منظور از توجه ویژه به بنگاه‌های تولیدی، انجام امور بانگیزه‌ی افزایش تولید ملی؛ و منظور از حمایت‌های دولتی از تولید، حمایت‌های مالی و جانبی برای افزایش تولید است.

قضیه ۴:

دستگاه‌های نظارتی: منظور از دستگاه‌های نظارتی، توجه و بازرسی از بنگاه‌های تولیدی برای کاهش سو استفاده است. دستگاه‌های نظارتی خود شامل دودسته اصلی می‌باشد؛ ایجاد امنیت در تولید، تسهیل تولید ملی. ایجاد امنیت در تولید به این معناست که باید درک درستی از مقطع کنونی که جامعه‌ی خود در آن قرار دارد، داشته باشیم و با حمایت به‌جا از تولید فضای تولید را برای سرمایه‌گذار امن کنیم؛ و منظور از تسهیل تولید ملی این است که ارائه‌ی راهکارهای نوین و خلاقانه که منجر به اثربخشی و کارآمدی بیشتر در تولید جاری می‌شود.

نتیجه‌گیری

در این مقاله سعی شده است تا عوامل اصلی در حمایت از تولید داخلی جهت تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی از منظر مقام معظم رهبری شناسایی شود. در ضمن باید به این نکته اشاره کرد که در مقطع کنونی که وضعیت تولید ملی در شرایط دوره رکود اقتصادی ناشی از تحریم‌های ناجوانمردانه است، بهترین راه برون‌رفت از شرایط کنونی، توجه به بیانات مقام

معظم رهبری در مورد تولید ملی است. در پژوهش حاضر با روش داده بنیاد نقطه نظرات امام خامنه‌ای در مورد تولید ملی مورد بررسی قرار گرفت و چهار مؤلفه اصلی در حمایت از تولید داخلی جهت تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی از گزیده بیانات ایشان استخراج شد که شامل؛ نقش مردمی، بنگاه اقتصادی، دستگاه‌های اجرایی، دستگاه‌های نظارتی می‌باشند.

شایان به ذکر است که نقش مردمی به‌عنوان اصلی‌ترین نیروی کمک به اقتصاد مدیریتی می‌تواند با ارجحیت کالاهای داخلی بر نمونه‌های خارجی و همچنین حمایت از تولیدات داخل و سرمایه‌گذاری داخلی باعث شکوفایی اقتصاد ملی شود. بالأخص در شرایط کنونی جهانی، حمایت مردمی از بنگاه‌های کوچک اقتصادی که با جمع سرمایه‌های خرد مردمی راهی برای رشد متوازن اقتصادی در کشور ایجاد می‌کند، از اهمیت بسزایی برخوردار است.

بنگاه‌های اقتصادی شامل تمام بنگاه‌های جاری کشور است که با سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف کشوری فعالیت می‌کنند و این بنگاه‌ها با سرمایه‌گذاری خود به‌ویژه در بخش‌های تولیدی، به‌عنوان محرک اقتصادی باعث افزایش تولید می‌شوند. بنگاه‌های اجرایی به‌نوبه خود با حمایت‌های دولتی یا دادن یارانه دولتی کمک شایانی به ارتقا تولید و افزایش شرکت‌های خصوصی کوچک می‌نمایند.

بنگاه‌های نظارتی با ایجاد امنیت تجارت باعث می‌شوند تا سرمایه‌گذاری خارجی که مهم‌ترین عامل اشتغال‌زایی است افزایش چشمگیری یابد و همچنین دستگاه‌های اجرایی با مبارزه با قاچاق کالا، کمک مهمی در افزایش تولید در کشور و حمایت از کالاهای داخلی انجام می‌دهند. در پایان پیشنهادات سیاستی زیر ارائه می‌شود:

نهادینه کردن سبک زندگی ایرانی اسلامی در تمامی سطوح جامعه برای استفاده از کالاهای داخلی در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی.

نهادینه کردن فرهنگ جهادی در تمام سطوح جامعه و تهییج مردم در راستای تحقق تولید ملی و اشتغال.

تلاش عملی قوای سه‌گانه جهت پیاده‌سازی اقتصاد مقاومتی تولید و اشتغال. استفاده از کالای داخلی باید به یک گفتمان تبدیل شود و ثبات، امنیت و آرامش در تمام اقشار و اصناف حاکم باشد.

منابع

- آذرمند، حمید. (۱۳۹۱). چند نکته در زمینه حمایت از تولید ملی، *فصلنامه تازه‌های اقتصاد*، شماره ۱۳۵، صص ۱۴۴-۱۴۵.
- اسفندیاری صفا، خسرو. و حبیب‌الله، دهقان. (۱۳۹۵). مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری (حفظه الله تعالی)، *فصلنامه مدیریت نظامی*، سال شانزدهم، شماره ۱، صص ۶۰-۸۴.
- امینی، علیرضا. و ذوالفقاری، سعید. (۱۳۸۸). تحلیل عوامل مؤثر بر بهره‌وری کل عوامل تولید: مطالعه موردی صنایع منتخب داروسازی ایران، *فصلنامه علوم اقتصادی*، سال سوم، شماره ۱۲، صص ۱-۲۸.
- اندرسون، ویکتور. (۱۳۸۱). *شاخص‌های اقتصادی و ملاحظات زیست‌محیطی*، ترجمه فرهاد خداداد کاشی، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- بیانات مقام معظم رهبری امام خامنه‌ای (مدظله عالی) در سایت www.Khamenei.ir.
- سایت شخصی منوچهر متکی (وزیر خارجه سابق ایران) www.mottaki.ir.
- سایت www.poolnews.ir.
- صادقی، مسعود و آذربایجانی، کریم. (۱۳۸۵). نقش و جایگاه اقتصاد دانش‌محور در تقاضای نیروی کار ایران، *پژوهش‌های اقتصادی ایران*، شماره ۲۷، صص ۱۷۵-۱۹۷.
- کلانتر، اسداله و امرایی، فرید. (۱۳۹۱). اقتصاد مقاومتی، تولید و حمایت از کار و سرمایه ایرانی، *همایش ملی بررسی و تبیین اقتصاد مقاومتی*، دانشگاه گیلان، رشت.
- نیلی، مسعود. (۱۳۸۶). *مبانی اقتصاد*، تهران: انتشارات نی.
- هوشمند چاپخانی، میلاد، آل‌طه، سیدحسن. و اسماعیل‌زاده، محمد. (۱۳۹۱). اقتصاد مقاومتی و کارآفرینی، *همایش ملی بررسی و تبیین اقتصاد مقاومتی*.
- Dornbusch, R. & Fischer, S. (2006). *Macroeconomics*, 6th ed., New Yourk, McGraw-Hill.
- North, D.C. (1998). *Economic Performance through Time*, in Carl K. Eicher and John M, Staatz, eds, *International Agricultural Development 3rd edition*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, pp. 78-90.
- Pryor, F.L. (2005). *Economic Systems of Foraging, Agricultural, and Industrial Societies*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Rutherford, D. (2002). *Dictionary of Economics*, Routledge, London.